

Korduma kippuvad küsimused aheldamise meetodi puhul

- Miks hakkas Statistikaamet SKP-d aheldamise meetodil arvestama?
- Millised on aheldamise meetodi eelised?
- Millised on aheldamise meetodi nõrgad küljed?
- Koos aheldamise meetodi kasutuselevõtmisega on tekkinud mitu uut näitajat: väärtused eelmise aasta hindades, aheldatud väärtused referentsaasta (2000) järgi, ahelindeksid ja panus SKP kasvu. Mis on nende erinevus?
- Mis on baasaasta ja mis referentsaasta?
- Milliste näitajate põhjal leitakse SKP ja selle komponentide muutust?
- Miks aheldamise meetodil leitud SKP komponentide kasvud erinevad püsivhindades arvatud kasvudest?

Miks hakkas Statistikaamet SKP-d aheldamise meetodil arvestama?

SKP püsivhinna arvestustes kasutati alates 2001. aastast fikseeritud baasaastana 2000. aastat. Fikseeritud baasaasta järgi püsivhinna arvestuste nõrk külg on see, et kui arvestusaastad kaugenevad baasaastast, siis peegeldab viimase hinnastruktuur üha vähem tegelikku majandusolukorda arvestusaastal. Seetõttu tuleb baasaastat teatud ajavahemiku järel (tavaliselt iga viie aasta järel) edasi tõsta ja SKP andmed uue baasaasta järgi ümber arvestada. Aastatega muutub toodete struktuur, seda eriti kiiresti muutuvast majanduses, seetõttu peegeldab fikseeritud baasaasta toodete struktuur aja möödudes arvestusaasta tegelikkust üha ebatäpsemalt. Seega, mida lähemal asub konkreetne arvestusaasta baasaastale, seda täpsem on püsivhinna arvestus.

Aheldamise meetodi puhul ei ole fikseeritud baasaastat, sellena kasutatakse arvestusperioodile eelnenud aastat, seetõttu tuleb arvestused teha eelmise aasta hindades. Eelmise aasta hindades arvestuste ja aheldamise kohustus tuleneb Euroopa Parlamendi ja Nõukogu 2007. aasta 13. novembri määrusest nr 1392/2007, see täiendab nõukogu määrust nr 2223/96, mis käib rahvamajanduse arvepidamise andmeedastuse kohta.

Millised on aheldamise meetodi eelised?

1. SKP komponentide reaalkasv arvutatakse kõige uuema (elmise aasta) hinnastruktuuri põhjal, seetõttu peegeldavad kasvumäärad majandusolukorra muutust täpsemalt, seda isegi referentsaastast kaugenedes.
2. Enam ei ole ümberarvestamine uue baasaasta järgi vajalik. Referentsaastat saab vabalt valida ja selle ümbertõstmise ei muuda kasvumäärasid. Tavaliselt muudetakse referentsaastat nagu fikseeritud baasaastatki, näiteks iga viie aasta järel.
3. SKP ja selle komponentide kasvu parem rahvusvaheline võrreldavus. Peagu kõik Euroopa Liidu riigid ja enamik maailma arenenud riike (näiteks USA, Kanada, Jaapan, Norra, Šveits) kasutavad SKP püsivhinna arvestustes aheldamise meetodit.

Millised on aheldamise meetodi nõrgad küljed?

1. Üksikute aheldatud väärtuste summa võrdub sama koondnäitajaga vaid referentsaastal ja sellele järgneval aastal. Järgmistel aastatel aheldatud komponentide summa koondnäitajaga ei võrdu (nn mitteadiitiivsus). Põhjus on selles, et aheldatud väärtused leitakse nii koondnäitaja kui ka iga selle komponendi eraldi ekstrapoleerimisega ja perioodide arvestustes kasutatakse erinevaid (elmise aasta) kaalusid. Seega on põhjus matemaatiliselt laadi ega viita arvestuste halvale kvaliteedile. Mida kaugemale referentsaastast liigutakse, seda suuremaks erinevused lähevad.
2. Aheldamine on raskendatud nende näitajate puhul, mille komponentides esinevad negatiivsed näitajad, näiteks varude muutus, mille kohta arvutatakse ainult panus SKP kasvu.
3. Arvestus aheldamise meetodil on keerulisem võrreldes püsivhinna arvestustega fikseeritud baasaasta järgi — rohkem on arvestusetappe. Lisaks deflateerimisele tuleb näitajad referentsaasta järgi aheldada.
4. Aheldatud näitajaid on statistika tarbijatel mõnevõrra keerulisem tõlgendada, näiteks seoses mitteadiitiivsusega.

Koos aheldamise meetodi kasutuselevõtmisega on tekkinud mitu uut näitajat: väärtused eelmise aasta hindades, aheldatud väärtused referentsaasta (2000) järgi, ahelindeksid ja panus SKP kasvu. Mis on nende erinevus?

1. Väärtused eelmise aasta hindades: eelmise aasta keskmiste hindade põhjal arvutatud (deflateeritud) arvestusperioodi kvartalite näitajad.
2. Ahelindeks: kuna eelmise aasta hindades leitud SKP komponentide väärtused ei ole aastati võrreldavad, arvutatakse järjestikuste perioodide aheldamiseks vastavad indeksid.
3. Aheldatud väärtused referentsaasta järgi: referentsaasta järgi ahelindeksiga arvutatud väärtused (referentsaasta väärtus korrutatud arvestusperioodi ahelindeksiga).
4. Panust SKP kasvu arvutatakse kõikide SKP komponentide puhul. Eelkõige on seda tarvis selliste näitajate korral, mida esineb aegreas erimärgiliste (nii negatiivsete kui ka positiivsete) väärtustena ning mille puhul seetõttu aheldamise meetod ei sobi (nt varude muutuse korral). Lihtsustatult öeldes: panus SKP kasvu on arvutatava komponendi muutuse ja selle osatähtsuse SKP-s korrutis.

Mis on baasaasta ja mis referentsaasta?

1. Baasaasta: arvestusperioodile eelnenud aasta (t-1), mille hinnad võetakse arvestusperioodide baasiks.
2. Referentsaasta: tinglik aasta (praegu 2000), mida kasutatakse alusena aheldatud näitajate esitamisel. Indeksite seerias see aasta = 100. Referentsaastat võib teatud aja möödudes edasi nihutada (nt 2000-lt 2005-le). Sellega muutuvad küll ahelindeksid ja aheldatud väärtused, kuid aheldatud kasvud jäävad täpselt samaks.

Milliste näitajate põhjal leitakse SKP ja selle komponentide muutust?

Et eelmise aasta hindades arvutatud väärtused ei ole aastati võrreldavad, on järjestikuste perioodide aheldamiseks arvutatud ahelindeksid ning nende põhjal aheldatud väärtused referentsaasta järgi. SKP ja selle komponentide muutuse arvutamiseks tuleb kasutada kas ahelindeksid või aheldatud väärtuseid. Mõlema näitaja järgi arvutatud komponentide muutused annavad analoogsed tulemusi.

Miks aheldamise meetodil leitud SKP komponentide kasvud erinevad püsivhindades arvutatud kasvudest?

Aheldamise meetodil arvutatud SKP komponentide kasvud erinevad mõnevõrra fikseeritud baasaasta püsivhindades arvutatud kasvudest. Aheldamise meetodika ja fikseeritud baasaasta järgi leitud kasvude erinevuste peamised põhjused on järgmised:

1. Kuna arvestustes aheldamise meetodi järgi on aluseks eelmise aasta hindade struktuur, arvestustes fikseeritud baasaasta järgi aga fikseeritud baasaasta (2000) hindade struktuur, siis tekivad erineval viisil leitud kasvudes hinna ja koguse tsüklilise muutuse korral suuremad erinevused. Mida vähem muutuvad hinnad, seda vähem erinevad kahe meetodi järgi tehtud arvestused.
2. Analoogselt hindade muutusele mõjutavad tulemusi ka toodete struktuuri muutused. Mida rohkem muutub toodete struktuur aegreas, seda suuremad erinevused üldjuhul ilmnevad aheldamise meetodi ja fikseeritud baasaasta järgi leitud kasvude vahel.
3. Mahuindeksite kasutamine põhjustab osa komponentide puhul suuremaid erinevusi kahe arvestusmeetodi abil leitud kasvudes.

Peale aheldamise meetodika on 2004.–2007. aasta numbrid korrigeeritud veel vastavalt pakkumise ja kasutamise tabelitele ning ettevõtete majandusaasta aruannetele.